

106/49 Hucurât Suresi

1. Allah'ın ve Peygamberi'nin hükümlerini dikkate almak onların hükümlerinin önüne başka hükümler geçirmemek (33/Ahzab 36) ve acele davranarak Rasul'ün sözünü kesmemek emredilmektedir (Buharî, Tefsir 49/279; Maverdî, *en-Nüket*; Mevdudî, *Tefhim*). Başta bu ayet olmak üzere surenin ele aldığı konular, sanki Mücadele suresinin ikinci bölümünün devamı niteliğindedir.

2. Bu ve devamındaki ayetlerde, Kur'an ve Peygamber terbiyesi almış olan Sahabenin aksine, yeni Müslüman olmuş ve henüz medenileşememiş bedevilerin kaba saba ve gürültülü konuşmalarını terk etmeleri, insanların huzurunda ve özellikle Peygamber'in huzurunda adap ve erkân ölçüleri dâhilinde hareket etmeleri istenmektedir (Buharî, Tefsir 49/280, 281). Hz. Peygamber sıradan bir insan değil, Allah'ın elçisi ve müminlerin emiridir. Ona kasti saygısızlık onu gönderene saygısızlık olur ki bu amellerin boşa gitmesiyle sonuçlanabilir. Bu edep sadece Peygamber'le sınırlı değildir. İnsanlar büyüklerinin ve amirlerinin karşısında da kaba davranmamalı ve birbirleriyle ölçüsüzce tartışmamalıdır. İnsanı bedevilikten medenilik seviyesine çıkaracak bir terbiye bunu gerektirir.

3. "Takva" kelimesi için bkz. 68/Kalem 34.

4. Hz. Peygamber'e evin dışından kaba gürültüyle seslenenler kınanmaktadır (Maverdî, *en-Nüket*). Bugün kapının zilini çalmaya üşenen insanların araba kornasıyla ailesini çağırması ve çevreyi rahatsız etmesi daha aşırı bir bedevilik olarak değerlendirilebilir.

5. Fasık kelimesinin anlamı için bkz. 7/A'raf 102. Bu ayetin iniş sebebi konusunda verilen bilgiler geç dönemde oluşan rivayetlere dayanmaktadır. Fasık kelimesi, Kur'an'da mümin olmayan insanlar için kullanılan bir terim olduğu halde sanki yalan söylemiş bir mümin gibi değerlendirilmektedir. Oysa surenin yer aldığı sıralama ve indiği dönem dikkate alındığında münafıkların yalan haberler yaydıkları ve müminler arasına fitne sokmaya çalıştıkları görülecektir. Özellikle 9 ve 10. ayetlerin iniş sebebi olarak gösterilen olaylar bu ayetin de nüzül sebebi olmalıdır. Çünkü münafıkların reisinin yalan ve iftiralarla Evs ve Hazrec kabilelerini birbirine düşürmesi ve aralarında kavga çıkarması üzerine inmiştir. Barıştırılması ve uzlaştırılması gereken de bu iki mümin topluluktur (Maverdî, *en-Nüket*; Zemahşerî, *Keşşaf*).

6. Bu ayet olmuş bir olaydan çok, olması muhtemel olaylardan bahsetmekte ve bu tür durumlarda Müslümanların nasıl bir duruş sergilemeleri gerektiğini öğretmektedir. İki taraf arasında savaş veya kavga çıkacak olursa üçüncü tarafın ve bütün Müslümanların kavgayı önlemeleri ve barışı sağlamaları öncelikli görevleridir; tarafsız kalmaları düşünülemez. Zalimler güçlü, mazlum taraf zayıf da olsa haktan yana ve zalime karşı tavır almak bir görevdir (Mevdudî, *Tefhim*).

7. Kur'an, kan ve sütkardeşliğinden ayrı olarak imanı da bir kardeşlik esası olarak değerlendirmektedir. Bu bir düşünsel ortaklığın yanısıra ruhî ve fitrî bir temele de dayanmaktadır. Dolayısıyla Kur'an, ahlâkî ve hukukî ilişkiler gibi değersel paydaları bu

temel üzerine oturtmaktadır. Çünkü böyle bir temele oturmayan kuralların sürekli yaşama imkânı yoktur.

8. Burada topluluktan söz edilmesi, bireysel olarak alay etmenin mubah olduğu anlamına gelmez. Bir önceki paragrafta müminler arasında çıkabilecek muhtemel savaştan söz edildiği için burada Müslümanlar arasında nifak sokacak toplu ayrışmaların ve kabile ayrımcılığının çirkinliğine dikkat çekilmektedir. Son asırlarda Müslümanlar arasında derin uçurumların oluşmasına sebep olan kavmiyetçi ve mezhepçi tutumlar açısından ayetlerin bu mesajı daha da anlamlıdır. Bu ayetlerin, Hz. Peygamber'in Yahudi asıllı eşi Safiye binti Huyey'in, mümin hanımların kavmini aşağılar şekilde konuşmalarını şikâyet etmesi üzerine geldiği rivayet edilmiştir (Zemahşerî, *Keşşaf*). Rivayette Hz. Peygamber'in (s) eşi Safiye'ye; "Babam Harun, amcam Musa, kocam Muhammed, deseydin ya!" buyurduğu yer almaktadır.

9. İnsanın kendi kendisini aşağılamasının yanlışlığını ortaya koyan bu ayet, insanın muhatabını, özellikle ortak paydalarda birleşen toplum üyelerinin birbirlerini aşağılamalarının, dönüp kendilerini aşağılamaları anlamına geleceğini de ifade etmektedir.

10. İman ettikten sonra Müslümanların İslam dışı isim ve lakaplarla birbirini çağırması ve bunlardan hâlen vazgeçmemeleri kınanmaktadır. Çünkü insanların cahiliye alışkanlıklarını değiştirmeleri kolay değildir, ciddi bir eğitim sürecini gerektirmektedir. "Fasık" kelimesi, uzun süreç içerisinde yoldan saptığı halde kendini doğru yolda sanan kimseler için kullanılmaktadır. Bile bile din değiştiren "Mürted"den farkı da budur (7/A'raf 102; 28/Kasas 32; 10/Yunus 33; 6/En'am 49; 2/Bakara 26, 27).

11. Kerem ve kerim kelimesi cahiliye döneminde asil ve soylu anlamına geliyordu. Kur'an bu kelimeyi takva kelimesiyle ilişkilendirerek değere dayalı bir soyluluk ve şeref tanımını gerçekleştirdi. Soya dayalı asaleti reddederek ilahi kaynaklı bilgi ve değer temeline oturan bir asalet anlayışı geliştirdi (Izutsu, age. s. 78, 79). Asil ve şerefli bir kitap, asaletin kaynağı oldu (56/Vakıa 78). Kabile ve kavim asabiyetinin çok yoğun olduğu o günün dünyasında bu ayet anlamlı olduğu gibi ırkçılığın kol gezdiği bugünün dünyasında daha da anlamlıdır. Medine İslam devletinin kısa süre sonra Emevî asabiyeti yüzünden çöktüğünü ve kabileci tutumun İslam ümmetinin bağrında tarih boyu nasıl silinmeyen yaralar açtığını ve hatta haklı olan tarafı da (Ali Şiasını) kendisine benzeterek nasıl bir Haşimî ve Pers milliyetçiliği çıkardığını biliyoruz. Bu kabileci asabiyet bugün İslam ülkelerinin kurumsal anlamda devlet olmasının önündeki en ciddi engeldir.

12. Buradaki iman ve İslam kelimeleri kavramsal anlamda eş anlamlı gibi gözükse de birbirinin yerine kullanılan iki kelimedir ve her ikisi de küfrün karşıtı bir konuma sahiptir. Fakat Kur'an'ın nüzûl sürecinde iki kelime arasındaki fark zaman zaman belirgin hale gelmekteydi. Çünkü bu süreçte İslam kelimesi, teslim olma ve bir kimlik değiştirme eylemiydi (2/Bakara 128, 131). İman ise aklî ve kalbî bir bilinçlenme ve mutmain olma sürecini ifade ediyordu. Ayette özellikle "İmanın kalbe yerleşmesi" ifadesinin yer alması, inanılacak şeylerin kavranıp içselleştirilmesidir (Yaklaşık değerlendirmeler için bkz. Izutsu, age. s. 91-94). Çünkü iman, hem zihinsel bilgi ve bilinci hem de kalpte (yani vicdanda) değerlerin oluşumunu içeren ve eylemler sürecine zemin oluşturan, kişiliğini ve tavırlarını geliştiren ve böylece insanın davranışlarına yön veren dinamik bir boyutu ifade etmektedir. Anlık bir karar verme eyleminden ibaret değildir. Devam eden ayetlerde de imanın bu çaba gerektiren süreçlerine dikkat çekilmekte ve bir çırpıda iman sürecini hallettiğini sanan kimselere çok ağır eleştiriler getirilmektedir.

13. Cihad kelimesinin anlamı konusunda bkz. 25/Furkan 52; 29/Ankebut 69; 2/Bakara 218.

14. Allah'ın dinini öğrenme yerine, onun nasıl olması gerektiğini söyleyen ve Müslüman olmasını bir nimet sayarak İslam'ın bir nimet ve lütuf olduğu gerçeğini göz ardı eden ekâbir tutumun imanla bağdaşmayacağı ortaya konmaktadır.

15. "Gayb"ın anlamı için bkz. 68/Kalem 47.